

Dežela lepih palač sesutih v prah

 obalaplus.si/dezela-lepih-palac-sesutih-v-prah

Slovenska Istra je dežela lepih, starih palač, dragocenih stavb, ki jih slabi gospodarji prepuščajo neusmiljenemu zobu časa. Medtem, ko na nekaterih predelih prekrasne dežele gradijo lepe vile, rasejo nebotičniki, lepi hoteli, poslovne stavbe, novi trgi, ulice in ceste, pa nekdam mogočne stavbe, plod bogate ustvarjalnosti preteklosti, že desetletja samevajo, zapuščene, zaprte, in se počasi spreminjajo v prah. Zato smo gospodarje povprašali, kaj je z nekaterimi najbolj izstopajočimi primeri starih stavb, zakaj so tako zapuščene, kakšne načrte imajo z njimi, kdaj, kako, za koliko denarja... Skratka, kaj bodo naredili, da bo vsaj v naslednjih letih drugače.

Servitski samostan

Pet let do gradbenega dovoljenja za novi rektorat

Začetki gradnje samostana segajo v prvo polovico 12. stoletja, vendar je že leta 1810 postala javna bolnišnica. Po drugi svetovni vojni je postala porodnišnica in je kot taka delovala vse do leta 1996, zato je velik del današnjih prebivalcev Istre rojen v tej stavbi. Po izselitvi je nekaj let v nekaj prostorih delovala še metadontska ambulanta, toda velika večina stavbišča z izjemnim notranjim križnim hodnikom z vrtom, ki ima status kulturnega spomenika državnega pomena, propada že 24 let. Ker je bil objekt približno 200 let bolnišnični objekt, so tri istrske občine kot ustanoviteljice bolnišničnega zavoda ob gradnji nove izolske bolnišnice sklenile prodati stare bolnišnične prostore in denar nameniti gradnji nove bolnišnice. To obveznost sta izolska in piranska občina izpolnili, koprška pa ne. Koprška občina se je pred približno 20 leti raje dogovorila, da spomenik državnega pomena prenese v last ministrstva za šolstvo. Slednje pa je objekt kmalu obljubilo novonastali koprski univerzi in leta 2011 na Univerzo na Primorskem prenesla lastninsko pravico.

Univerza si je več let prizadevala urediti zahtevno nekdanjo samostansko stavbišče. Pripravljali so dokumentacijo za prenovo, opravili arheološke raziskave, nekaj nujnih vzdrževalnih del, poskrbeli za protipožarno zavarovanje. . . Leta 2018 pa je vodstvo univerze presodilo, da v naslednjem petletnem obdobju ne bo zmoglo sestaviti finančne konstrukcije za prenovo. »Zato je upravni odbor sprejel sklep, da se strinja z namero, da se nepremičnine in pripadajoče funkcionalno zemljišče vrne v last in posest Republiki Sloveniji ter v upravljanje pristojnemu ministrstvu. Do končnega prenosa pa ni prišlo,« nam je odgovoril pomočnik rektorice Aleš Oven. Leta 2018 so se že dogovarjali najprej s prejšnjim koprskim županom Borisom Popovičem, kasneje tudi s sedanjim Alešem Bržanom, da bi stavbo morebiti prevzela občina. Toda v lanskem letu si je Univerza premislila in ministrstvo za šolstvo ji je v tem mesecu z aneksom podaljšalo lastninsko pravico še za dodatnih pet let.

Aleš Oven zdaj pravi, da je obnova Servitskega samostana dolgotrajen proces, ker gre za izjemno bogato kulturno dediščino, ki jo je potrebno primerno varovati. Pred kratkim so očistili vrtove in ostale površine, zdaj najprej projektirajo obnovo strehe, ki bi jo radi izpeljali v naslednjem letu.

»V preteklem letu smo na univerzi pripravili nov strateški program za naložbe, ki ponovno vključuje tudi obnovo Servitskega samostana. To je predvsem posledica novih kadrov in internih znanj, ki jih lahko usmerjamo v celostno uspešno sanacijo objekta. Tako ponovno intenzivneje delamo na projektu,« pojasnjuje pomočnik rektorice Klavdije Kutnar.

»V prenovljenih prostorih bo dobrodošel vsak krajan in obiskovalec, zato bomo sem umestili vsebine, ki so zanimive za širšo družbo, oziroma za njeno dobrobit . V stavbi bo več čitarnic in projektnih sob, v njej pa bodo dom našli tudi razni centri univerze, na primer Slovenski center za raziskovanje samomora, Center za preventivo v zdravju (rekreacija in zdrava prehrana), Center za interakcijo človek-računalnik, ki bo omogočal tudi digitalni prehod skozi zgodovino stavbe. Prostornina stavbe omogoča dovolj prostora za razne protokolarne kapacitete, ki jih sedaj v Kopru ni. Načrtujemo tudi selitev rektorata, natančnejše vsebinske rešitve pa še snujemo v sodelovanju s širšo ekipo.«

Vodstvo univerze ocenjuje, da bo prenova samostana dolgotrajen projekt, stavbo pa bodo obnavljali po fazah. Ocenjujejo, da bodo imeli za njeno prenovo za 20 milijonov evrov stroškov. Ker univerza nima svojih sredstev za naložbe, je odvisna od vlade oziroma ministrstev in

drugih zunanjih virov. Seveda bodo sami tako pripravili projektno dokumentacijo, da se bodo lahko prijavi na primerne razpise. Že samo pridobivanje gradbenega dovoljenja bo trajalo pet let.

Libertas

Novi center koprške kulture že čez dve leti?

Libertas je koprsko skladišče soli, ki priča, da so nekoč tudi pred Koprom delovale velike soline. Dolga leta je šlo za skladišče Luke Koper, po selitvi pristanišča s severne obvoznice je stavbo leta 2004 dobila občina Koper. Stavba odtlej pretežno samuje, z izjemo posameznih kulturnih dogodkov. V času župana Borisa Popoviča jo je leta 2012 na dražbi kupilo podjetje Grafist, občina Koper pa jo je letos odkupila za 414.500 evrov, praktično za enak znesek, kot je zanj prejela. V veliki stavbi je 1205 kvadratnih metrov prostora, zemljišče pa je veliko 2465 kvadratnih metrov.

V njej so občasno organizirali kak kulturni dogodek. Letos je bila to razstava Fuck off Illusion. V koprski občini so se odločili, da bodo v stavbi uredili sodobno stičišče urbane kulture z večnamenskim prostorom, torej dvorano za približno 700 ljudi (stojišča), razstavni prostor in druge servisne prostore, na primer manjšo dvorano, namenjeno ustvarjanju kulturnih društev, ter ustvarjalno vozlišče z ateljeji in pisarnami. Občinska uprava želi del prostora nameniti tudi predstavitvi zgodovine tega objekta, ki je bil od leta 1825 skladišče soli, pozneje sedež veslaškega kluba in v povojnem obdobju luško skladišče. Vse to pa je postalo sestavni del nedavno sprejete kulturne strategije štirih istrskih občin PIKA.

Libertas je zavarovan kot kulturna dediščina na območju historičnega mestnega jedra Kopra, zaradi česar bo prenova stavbe postopkovno in finančno še zahtevnejša kot sicer. Pridobiti bodo morali smernice Zavoda za varstvo kulturne dediščine Slovenije in vsa soglasja. Prve razgovore s pristojnimi so že opravili. Zdaj pripravljajo idejne zasnove, zato natančnega zneska naložbe še nimajo. Ocenjujejo pa, da bodo za prenovu in opremo namenili približno dva milijona evrov, pri čemer računajo na del nepovratnih evropskih in državnih sredstev.

Občina Koper načrtuje, da bodo vso dokumentacijo lahko pripravili do konca drugega leta, ko bodo podali vlogo za pridobitev gradbenega dovoljenja. »Z deli želimo začeti najkasneje leta 2022, vendar je dinamika izvedbe projekta odvisna od tega, ali se bomo

uspešno prijavi na razpis za pridobitev nepovratnih evropskih in državnih sredstev,« nam je odgovorila Marina Jelen iz koprške občinske službe za odnose z javnostmi.

Do začetka prenove bodo gostili različne kulturne prireditve. Že zdaj vedo, da bodo maja (čez vse poletje) gostili likovno razstavo Majskega salon, ki jo pripravlja Zveza društev slovenskih likovnih umetnikov. To je najbolj množična tovrstna prireditev z najdaljšo tradicijo na naših tleh, saj poteka že od leta 1909. Septembra pa bo v njem Festival intermedijske umetnosti Izis z razstavo inovativnih mednarodno priznanih avdio-vizualnih in novih medijskih umetnosti.

Palača Trevisini

Občina bi jo odkupila, a ne za vsako ceno

Tudi prenova piranske palače Trevisini je umeščena v sestavni del kulturne strategije občin Piran, Izola, Koper in Ankarani. Hkrati pa je tudi v programu Evropske prestolnice kulture. Če bo prihodnji mesec potrjena kandidatura Pirana za to prestolnico, bo pridobitev stavbe toliko lažje izvedljiva. Sicer pa se bo morala občinska uprava še zelo potruditi.

Palačo Trevisini so zgradili leta 1826, spomeniško je zavarovana in jo krasi neoklasiistična arhitektura, v notranjosti pa ima lepo obnovljene stenske poslikave iz konca 19. stoletja. Občina jo je leta 2001 prodala KD Group, ki je poskrbela za ustrezno prenovo že leta 2002 in v njej je prva leta delovala Gea College. Z zelo majhnimi preureditvami bi jo lahko takoj prevzeli novi uporabniki. To je hkrati ena največjih piranskih palač na prestižni lokaciji ob mandraču v strogem jedru mesta.

Stavba je pred devetimi leti prešla v last zavarovalnice Adriatic Slovenica, zato je zdaj v lasti zavarovalniške skupine Generali. Adriatic Slovenica jo je sprva ponujala za 3,8 milijona evrov, kasneje pa za 3,1 milijona evrov, vendar se nihče od kupcev ni odločil zanjo, saj je namembnost stavbe strogo določena z občinskim prostorskim planom. V njej so lahko pisarne, vzgojno-izobraževalne, kulturne ali kongresne vsebine. Pred leti se je občina v času prvega mandata župana Petra Bossmanna z lastniki pogajala o pogojih odkupa in zavarovalnici poleg manjšega zneska ponujala tudi primerno parcelo, vendar posla niso sklenili.

»Občina Piran si bo prizadevala za odkup palače, a ne za vsako ceno,« nam je odgovoril županov svetovalec za stike z javnostmi Bruno Kuzmin.

Koliko bi bila občina še pripravljena ali sposobna plačati, v piranski občinski upravi ne povedo (verjetno manj od zahtevanega zneska). Vedo pa, da stroška nakupa ne bi mogli vključiti neposredno v stroške programa kulturne prestolnice.

»Program Evropske prestolnice kulture predvideva v omenjeni palači vzpostavitev mednarodnega središča za glasbo po imenu Tartini Hub. Če Piran ne bo evropska prestolnica kulture, bo program nekoliko drugačen. V tem primeru bi to palačo namenili glasbeni šoli in različnim glasbenim projektom Tartinijevega mesta. EPK program predvideva v tej palači sedež za različne oblike mednarodnega sodelovanja, nastanitve za gostujoče orkestre, glasbeno knjižnico in mreženje vseh obstoječih akterjev štirih občin na področju glasbe. EPK program bo izvedljiv tudi v primeru, če palače Trevisini ne bo mogoče kupiti. Sam nakup stavbe pa je odvisen od cene in proračunskih omejitev,« pojasnjuje Kuzmin.

Videz palače ne kviri podobe mesta, ker je stavba prenovljena. Moti pa v toliko, ker gre za še eno palačo duhov, kar dodatno vpliva na vse bolj pesimistično vzdušje v mestu, še posebej v času izven glavne turistične sezone. V palači bi lahko svoj bolj ugleden sedež dobila marsikatera državna ali občinska ustanova. Med drugim tudi Zavod za varstvo kulture, ki je že več kot 35 let nameščen v prav nič »kulturnih« prostorih.

Skladišči soli

Prevelik zalogaj za kulturne zdravarje

Skladišči soli v Portorožu sta ena večjih sramot v občini, čeprav sta bili že davnega leta 1983 razglašeni za umetnostni in arhitekturni spomenik. Kljub večletnemu trudu še zmeraj nista razglašeni za spomenik državnega pomena. Zadnje kupe soli so iz njih

odpeljali leta 2009. Zato, da sta prešli v občinsko last, ima zasluge nekdanji župan Tomaž Gantar, šele leta 2013 pa sta prešli od Droge Kolinske v posest občine Piran.

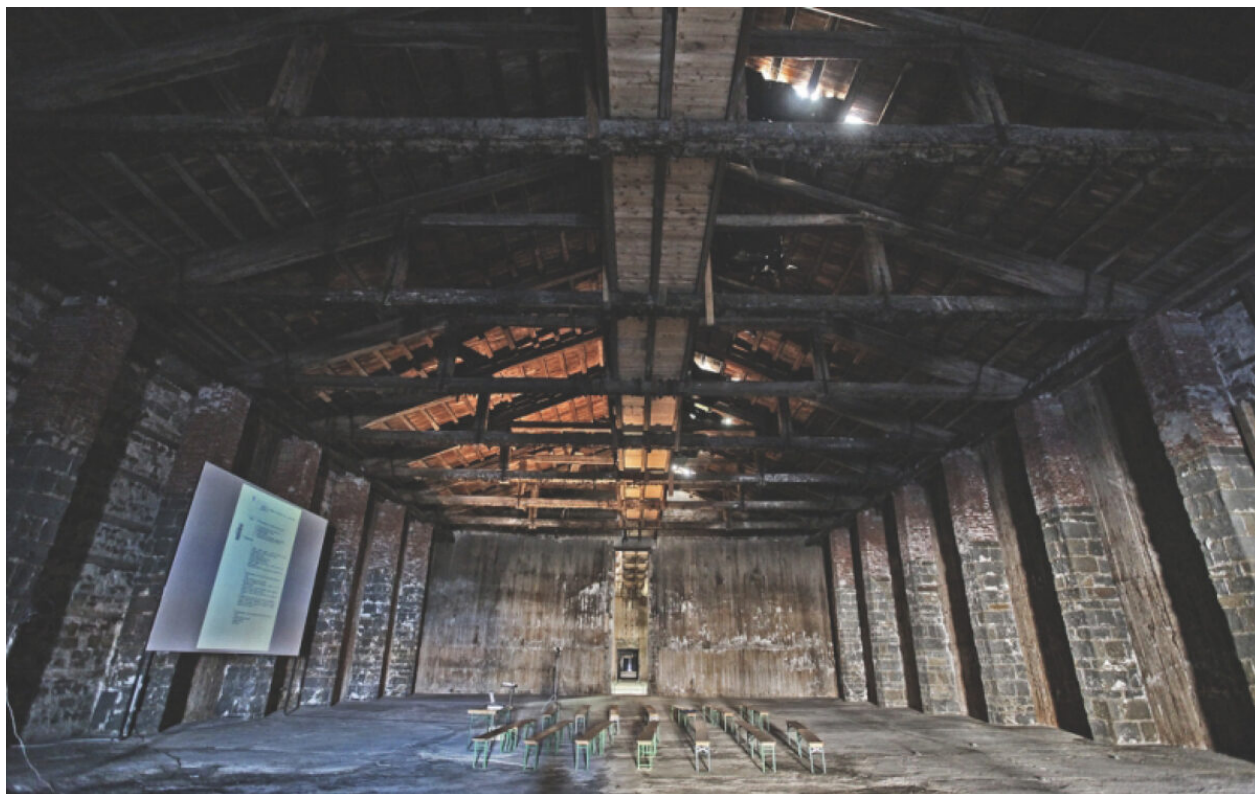
Gre za dva izjemna arhitekturna objekta, ki sta po številnih značilnostih edinstvena v državi, že dolgo pa sta v žalostnem stanju. Tako velikega lesenega ostrešja in povsem ohranjenih tramov (grede) tovrstnih dimenzij iz enega kosa (28 metrov) ne premore nobena stavba v Sloveniji.

Čeprav so stari skoraj 200 let in se zdijo načeti, so v resnici povsem zdravi, saj so prepojeni s soljo in bodo trajali še vsaj tisoč let, pravijo strokovnjaki. Sol je bila namreč tukaj naložena do ostrešja. Z ladij so jo tovorili tako, da so »odprli« streho in jo z vrha sipali na visoke kupe.

Skladišči so začeli graditi leta 1824 in ju dokončali leta 1838. Večji (Magazin Grando) je dolg 200 metrov in širok 30 metrov, Monfort je nekoliko manjši. Stavbi se začenjata v morskem dnu, kamor so najprej zabili številne lesene pilote, nato zgradili velike stopničaste temelje, na katerih slonijo mogočni kamniti zidovi, za katere so kamne rezali v enem od bližnjih kamnolomov. Pri tleh so stene debele 2,5 metra in pod kotom (nekoliko nagnjene navznoter) segajo 11 metrov visoko. Pri vrhu so stene le še poldrugi meter debele. Opisana arhitekturna zasnova je bila logična, saj so morale stene prenašati tudi močne sile bočnega pritiska solnega tovora. Statično sta torej v osnovi utrjeni stavbi, verjetno pa bi potrebovali še kakšno okrepitev in obnovo. S soljo prepojeni škarniki so varni pred škodljivci. Notranje stene so v tistem delu, kjer so hranili jedilno sol, prav tako obdane s slanimi deskami.

Leta 2013 je občinska uprava razpisala nagrado 500 evrov za najboljšo idejo o tem, kakšne vsebine naj bi razvijali v teh prostorih. Zbrali so 29 zamisli in kasneje nagradili tri. In tu se je vse končalo. Občina je pred leti (v času župana Bossmana) prenovila ostrešje Monforta. Ostrešje večjega Magazin Grando pa je še danes pokrito z azbestnimi, okolju škodljivimi salonitkami.

Na vprašanje, kdaj in kako bo občinska uprava poskrbela za prenovo in vsebino, ne dobimo niti približno toliko spodbudnih podatkov, kot smo jih iz koprskega solnega skladiščnega primera Libertas. Bruno Kuzmin nam odgovori, da je dokončna ureditev odvisna od proračunskih prioritete in omejujoče epidemije. »V primeru pridobitve naslova EPK 2025 bo Monfort postal središče kreativnosti, kjer bi se kalili kadri za delovanje na področju kulture. Občina Piran ima že pripravljene določene dokumente (nekateri so v pripravi) za sodelovanje na evropskih razpisih, ki so povezani s kulturo. Glede na to, da še niso znani podatki o novi perspektivi oziroma razpisih za evropska sredstva, v danem trenutku težko špekuliramo o možni višini pridobljenih EU sredstev.« To je vse, kar nam o prenovi magazinov povedo na občini.

Studio Viba film

Muzej slovenskega “holivuda”, atelje za umetnike, a tudi stanovanja

Podobno problematične so tudi Fornače oziroma nekdanji filmski studio Vibe filma in opuščeni prostori uprave Okolja Piran. Odkar so slovenski filmarji dobili nov filmski studio v Stegnah pri Ljubljani, je filmski atelje na Fornačah skoraj dokončno odpisan. Viba film je pred leti večkrat zaman iskala kupca. V občinski upravi Piran nam je Bruno Kuzmin odgovoril, da so imeli nekaj neformalnih pogovorov s predstavniki Vibe filma in ministrstva za kulturo, vendar so pri teh pogovorih obstali. Eden zadnjih celovečernih filmov je tam snemal Goran Vojnovič Piran Pirano, za njim pa še krajši film Nasvidenje Piran Kristina Ravnika. Toda prostori že zdavnaj niso več varni za kakršno koli delo ali sploh vstop vanje.

Občina ne ve, kakšne načrte imata Viba film in ministrstvo za kulturo, sama pa tudi nima posebne pobude ali zamisli, kaj naj se tam uredi. Direktor Vibe filma Vojko Stopar nam je potrdil, da ima njegovo podjetje same stroške (najmanj 15.000 evrov letno) s Fornačami in da so jih že dvakrat hoteli prodati (izklicna cena tri milijone evrov), vendar ni bilo kupcev. Bilo je tudi več pobud, da bi ministrstvo te studie brezplačno preneslo na občino, ker ima občina več možnosti pridobitve nepovratnih sredstev iz sklada za regionalni razvoj, vendar do teh pobud ni prišlo. Govorilo se je tudi o možnosti, da bi te prostore (vsaj delno) uporabil Pomorski muzej Piran ali Zavod za varstvo kulture, a tudi to bi terjalo od ministrstva za kulturo pomoč v iluzornem znesku več milijonov evrov. »Če tega ne prevzame občina, se iz tega ne bo zgodilo nič. Pa še občina bi morala biti zelo ambiciozna in prizadevna pri tem,« je ocenil Vojko Stopar.

Glede bližnjih nekdanjih upravnih prostorov Okolja Piran so v županovem kabinetu prepričani, da je treba upoštevati sanacijski načrt Okolja, kjer so opredeljeni ključni koraki za izboljšanje poslovanja javnega komunalnega podjetja. »Za te prostore bo mogoče iztržiti več, ko bo sprejet OPN oziroma podrobni prostorski načrt. Načrti glede Fornač kot celote so odvisni od sprejema OPN. Izdelava slednjega je trenutno v strateški fazi, ki ji bo sledila javna razgrnitev in sprejemanje pripomb ter nato izvedbeni del, ki mora biti končan do konca leta 2021. Fornače so v OPN opredeljene kot športno-rekreacijske površine – vse nadaljnje ureditve pa so odvisne od prometnih rešitev,« je odgovoril Kuzmin. V občini še nimajo rešitve niti za Vibo film niti za stare pisarne Okolja. Vsi vedo, da bi se tam najbolje prodajala stanovanja, navkljub neprijetni bližini čistilne naprave. Vprašanje pa je, če so apartmaji res tisto, kar nujno potrebuje občina na Fornačah.

Boris Šuligoj

